

РЕЦЕНЗИЯ

ВЪРХУ

ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД „ХАРАКТЕРИСТИКА НА СМЕННИТЕ РЕЖИМИ НА РАБОТА И РИСКА ЗА ЗДРАВЕТО В БОЛНИЧНАТА ПОМОЩ“ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНО-НАУЧНАТА СТЕПЕН „ДОКТОР“

НА

ИРИНА ВАЛЕРИЕВА ЦЕКОВА, АСИСТЕНТ В ОТДЕЛ „ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА В НЦОЗА

ОТ

ПРОФ. Д-Р ЕВГЕНИЯ Г. ДИНЧЕВА, ДМН

Представената ми за рецензия дисертационна работа е написана на 168 страници, в общо възприетата структура – въведение, литературен обзор, цел и задачи, резултати, обсъждане, изводи и приноси.

Литературният обзор е обширен, дискутират се всички рискови фактори, които лежат е етиопатогенезата за заболяванията свързани със сменната работа. Написан е на 46 страници на основата на 192 съвременни източника. Завършва с три хипотези, на основата на които се формулира целта. Втората хипотеза предполага, че сменния режим на работа, в условията на често полаган извънреден и нощен труд е свързан с промени в денонощните ритми и пренапрежение на адаптационните системи.

Целта на работата - да се извърши оценка на характеристиките на сменните режими на работа, физиологичните промени и риска за здравето, при медицински специалисти, работещи в болничната помощ на гр. София, е много актуална. В здравната ни система от години се работи в различни режими на работа, но актуалността на проблема понастоящем произтича от голямото количество извънреден труд, който допълнително кумулира недобро възстановяване и хронична умора, проблем който засяга и здравната политика. Задачите за постигане на поставената цел са формулирани ясно.

Дисертационният труд е разработен на основата на впечатляващ по обем изследователски материал – в основните сменни режими – въртящи се 12-часови смени, дневни/вечерни смени, само дневни и само нощни смени са изследвани общо 2690 специалисти по здравни грижи и лекари от болнични заведения в София. Извършена е

субективна оценка на качествени и количествени показатели на съня и умората и на здравното състояние, като резултатите са разработени по отношение на продължителност на смените, брой нощни смени, продължителност на трудов стаж в сменен режим на работа, полагане на извънреден труд (в четири нива на степен), работни часове. Извършена е оценка на циркадната ритмика на мелатонина в урина и на кортизола в слюнка при работа на специалисти по здравни грижи работещи в дневна и нощна смяна. Данните са обработени със съвременен статистически апарат - статистически пакет IBM SPSS Statistics 15.0. Приложени са ANOVA, χ^2 , стъпков множествен регресионен анализ, корелационен анализ, за оценка на циркадианните промени беше използван анализ за повтарящи се измервания с ниво на значимост $p < 0.05$.

Получени са ценни данни, които имат научно и научно практически значение.

- Установено е, че полагането на извънреден и допълнителен труд води до изключително дълга работна седмица (и до 61 часа седмично) и увеличаване на нощните смени. С увеличаване на работните часове се увеличава и броят на нощните смени. С увеличаване на работните часове седмично се установява статистически значимо влошаване на съня, най-изразено при работа над 51 часа седмично.
- Сменната работа с 5 и повече нощни смени месечно, както и полагането на извънреден и допълнителен труд, съответно над 40-часова работна седмица, допринасят за повишени нива на умора сред болничния медицински персонал.
- Мелатонинът запазва своя типичен денонощен ритъм, но при значително по-ниски ранни сутрешни нива на екскреция при нощен труд в сравнение със сутрешните стойности преди дневната смяна.
- Установено, че кортизолът запазва своя 24-часов ритъм, но с по-високи стойности за част от дневната и втората половина на нощната смяна. Субективната оценка потвърждава данните за по-високи нива на стрес и умора и повишен здравен риск.
- Сънят има значителна роля във възстановителните процеси на организма и в това отношение, установените данни че „Качеството на съня, достатъчно сън, умора сутрин след събуждане, проблеми при заспиване и индекс на съня са значимо свързани и намаляват с броя нощни смени месечно, а необходимото количество сън, достатъчно сън, умора сутрин след събуждане и индекса на съня намаляват с

повишаване количеството на извънредния труд“ съдържат научно-практичен принос.

- Установено е, че лекарите мъже работещи нощен труд показват по-висока честота на заболявания на ССС, на АХ, на заболявания на храносмилателната система в сравнение с неупражняващите нощен труд. Същото е валидно и за жените специалисти здравни грижи. Тези данни също имат научно-практично значение.

Направените изводи в работата произтичат от получените резултати и са обективна основа за формулирането на научно-теоретични и научно-практични приноси, с които съм напълно съгласна.

Удовлетворена съм, че дисертантката е взела под внимание препоръките които бях направила при обсъждането на работата за допускане до защита

Резултатите от дисертационният труд са станали достояние в научните среди чрез 8 публикации, четири от които в чужбина и участия в 6 научни прояви.

Заклучение

Считам, че представеният ми за рецензия дисертационен труд „ХАРАКТЕРИСТИКА НА СМЕННИТЕ РЕЖИМИ НА РАБОТА И РИСКА ЗА ЗДРАВЕТО В БОЛНИЧНАТА ПОМОЩ“ на Ирина Валериева Цекова, напълно отговаря на изискванията за получаване на образователно-научната степен „доктор“, и предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително.

Изготвил:.....

(Проф. д-р Е. Динчева)